

6. Graycar A., Prenzler T. Understanding and Preventing Corruption. London: Palgrave Pivot, 2013. 161 p. doi:10.1057/9781137335098.

7. Длугопольський О. В., Івашук Ю. П. Сучасні погляди на корупцію та мінімізацію її негативного впливу на економіку України. *Економіка України*. 2012. № 9. С. 13–24.

8. Tanzi V. Corruption Around the World: Causes, Consequences, Scope, and Cures. *IMF Economic Review*. 1998. Vol. 45(4). doi: 10.5089/9781451848397.001

9. Бандурка О. М., Литвинов О. М. Наука кримінологія в контексті викликів епохи постмодерна. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2019. № 2(21). С. 79–91.

Коваленко Дмитро Анатолійович,
здобувач кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ

ПОТЕРПІЛИЙ ВІД ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 386 КК УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто понятійний аспект «потерпілий» враховуючи кримінальне право, кримінальний процес, кримінологію, запропоновано потерпілим від злочину, передбаченого ст. 386 КК України, визнавати близьких свідку, потерпілому та експерту осіб. Окреслено ті положення КПК України, які підлягають вдосконаленню.

Ключові слова: свідок, потерпілий, експерт, перекладач, кримінальне провадження, докази, представник потерпілого, законний представник потерпілого, близькі особи.

Summary. The conceptual aspect of «victim» is considered taking into account criminal law, criminal process, criminology, offered to victims of the crime provided by Art. 386 of the Criminal Code of Ukraine, to recognize relatives of the witness, the victim and the expert. The provisions of the CPC of Ukraine that are subject to improvement are outlined.

Key words: witness, victim, expert, translator, criminal proceedings, evidence, representative of the victim, legal representative of the victim, relatives.

З'ясування сутності поняття потерпілого від злочинів передбачених ст. 386 КК України є неможливим без попереднього встановлення загального поняття потерпілого від злочину. Відповідно до ч. 1 ст. 55 КПК України потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди. Права і обов'язки потерпілого виникають в особи з моменту подання

заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого. Потерпілим є також особа, яка не є заявником, але якій кримінальним правопорушенням завдана шкода і у зв'язку з цим вона після початку кримінального провадження подала заяву про залучення її до провадження як потерпілого. Якщо особа не подала заяву про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяву про залучення її до провадження як потерпілого, то слідчий, прокурор, суд має право визнати особу потерпілою лише за її письмовою згодою. У КПК України не регламентується питання про те, який процесуальний документ має приймати слідчий, прокурор чи суд. На думку В. Г. Пожари, яку ми підтримуємо, у такому випадку необхідно виносити «окрему постанову (ухвалу) про визнання особи потерпілою з одночасним врученням їй пам'ятки про її права та обов'язки та їх повідомленням і роз'ясненням. Про це, на нашу думку, має бути складено відповідний протокол»¹. Отже, для того, щоб особа була визнана потерпілою, необхідно встановити такі умови: 1) фактичну (завдання кримінальним правопорушенням відповідної шкоди) та 2) формальну (подання заяви про вчинення щодо особи кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого)². Момент виникнення процесуального статусу потерпілого може збігатися з початком кримінального провадження або мати місце після його початку, але не може йому передувати. У разі коли особа не подавала відповідної заяви і була визнана потерпілим слідчим, прокурором або судом, права і обов'язки потерпілого виникають у неї з моменту надання згоди на таке визнання. Окремо необхідно вирішити питання про те, чи можуть бути потерпілим представник потерпілого та законний представник потерпілого. Так, згідно зі ст. 58 КПК України потерпілого у кримінальному провадженні може представляти представник – особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником (частина 1). Представником юридичної особи, яка є потерпілим, може бути її керівник, інша особа, уповноважена законом або установчими документами, працівник юридичної особи за довіреністю, а також особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні (частина 2). Представник користується процесуальними правами потерпілого, інтереси якого він представляє, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо потерпілим і не може бути доручена представнику (частина 4). У ст. 59 КПК України передбачено, що якщо потерпілим є неповнолітня особа або особа, визнана в установленому законом порядку недієздатною чи обмежено дієздатною, до участі в процесуальній дії разом з нею залучається її законний представник. Законний представник користується

процесуальними правами особи, інтереси якої він представляє, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо відповідною особою і не може бути доручена представнику.

Отже, при тлумаченні поняття «потерпілий» виникає питання про те, чи охоплюється відповідним поняттям представник потерпілого та законний представник потерпілого. У більшості випадків науковці цим питанням не приділяють уваги. Однак окремі вчені зауважують, що під потерпілим в аналогічних статтях КК Російської Федерації визнається фізична особа, якій злочином заподіяно фізичну, майнову, моральну шкоду, незалежно від того, чи була ця особа визнана потерпілою у встановленому законом порядку. Крім того, до потерпілого слід прирівнювати представника юридичної особи, якій завдано шкоду, законного представника неповнолітнього потерпілого, представника потерпілого, який за своїм фізичним або психічним станом позбавлений можливості самостійно захищати свої права та законні інтереси, а також приватного обвинувача⁴. Ми повністю погоджуємося з висловленою точкою зору, лише певним чином скоригуємо її з урахуванням КПК України. Вважаємо, що суб'єктом злочину, передбаченого ст. 384 КК України та потерпілим від злочину, передбаченому ст. 386 КК України є як потерпілий, так і представник потерпілого, а також його законний представник. Однак, для уникнення різних підходів під час кримінально-правової кваліфікації пропонуємо у диспозиціях цих статей передбачити ще й цих осіб. Потерпілий перед початком допиту попереджається про кримінальну відповідальність за давання завідомо неправдивих показань (ч. 3 ст. 224 КПК України). Хоча серед обов'язків потерпілого (стаття 57 КПК України) не знаходимо обов'язку давати правдиві показання. Вважаємо це недоліком законодавчої регламентації правового статусу потерпілого у кримінальному провадженні, що потребує коригування у процесі вдосконалення КПК України. Потерпілий притягається до кримінальної відповідальності за завідомо неправдиве показання під час провадження досудового розслідування або у суді (ст. 384 КК України). Зауважимо, що при кваліфікації за ст. 386 КК України необхідно враховувати, чи набула відповідна особа процесуального статусу свідка або потерпілого. У випадках, коли свідок та потерпілий ще не мають такого статусу (наприклад, примушування не давати показання відбувається під час вчинення злочину), то діяння винного не можна кваліфікувати за ст. 386 КК України. На нашу думку, в таких випадках діяння винного потрібно кваліфікувати як відповідний злочин проти життя та здоров'я особи (розділ II Особливої частини КК України) за наявності необхідних ознак складу того чи іншого злочину. Ще одне питання, яке потребує відповіді на питання стосується того, чи доцільно

визнавати спеціальними потерпілими у злочині, передбаченому ст. 386 КК України, осіб, близьких свідку, потерпілому, експерту. Обґрунтовуючи необхідність такого закріплення, Л. В. Лобанова підкреслює, що такий вплив може виявитися більш ефективним засобом спонукання до виконання незаконної вимоги, ніж застосування насильства до самим приневоленим особам. Така позиція має право на існування, оскільки примушування або підкуп не лише свідка, потерпілого або експерта здатне заподіювати шкоду порядку одержання доказів у кримінальному провадженні, а й вчиненні відповідних дій щодо їх близьких осіб. Тому диспозицію ст. 386 КК України доцільно доповнити вказівкою на таку категорію спеціальних потерпілих, як близькі особи свідка, потерпілого або експерта.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України. Київ: ПАЛИВОДА А.В., 2019. 264 с.
2. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: у 2 т. / За заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. 3-тє вид., перероб. та доп. Київ: Алерта: КНТ: центр учбової літератури, 2009. Т. 1. 964 с.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернєя. – К. : Юрінком Інтер, 2019. – 1064 с.

Колодчина Алла Леонідівна,

аспірант кафедри управління безпеки,
правоохоронної та антикорупційної
діяльності ПрАТ «Вищий навчальний
заклад “Міжрегіональна академія
управління персоналом”»

РОЛЬ ПРОКУРАТУРИ ЯК УЧАСНИКА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ У МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ УКРАЇНИ

Вивчення ролі прокуратури як учасника кримінально-виконавчої діяльності в реалізації міжнародних стандартів у сфері захисту прав засуджених в місцях несвободи України обумовлено декількома обставинами: критичним станом, що склався у сфері виконання покарань України та який виступає однією з детермінант, яка негативно впливає на ефективність виконання і відбування